EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ
JOURNAL OF HUMANITIES

Araştırma Makalesi / Research Article *Cilt:13, Sayı:1, 2026*

TÜRK HALK KÜLTÜRÜNDE DOĞUM ÂDETLERİ BAĞLAMINDA DÜŞÜKTEN KORUNMA YÖNTEMLERİ: RİZE YÖRESİ SAHA ARAŞTIRMASI*

METHODS OF MISCARRIAGE PREVENTION IN THE CONTEXT OF BIRTH TRADITIONS IN TURKISH FOLK CULTURE: RIZE REGION FIELD RESEARCH

DOI: 10.69878/deuefad.1816179

Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
Dr. Öğr. Üyesi
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
damlanur.kucukyildiz@hotmail.com
0000-0002-2205-1218

Elif ŞEBNEM DEMİRCİ
Doç. Dr.
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
elif.demirci@erdogan.edu.tr
0000-0002-0217-5766

Sefacan DOĞRU
Arş. Gör.
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
sefacan.dogru@erdogan.edu.tr
0000-0002-8111-7416

* Bu çalışma, 1640 proje ID'li "Rize Yöresi Memoratları Üzerine Bir Araştırma" isimli Bilimsel Araştırma Projesi için sahada yaptığımız derlemeler sırasında elde ettiğimiz verilerle hazırlanmıştır.

Gönderildiği Tarih: 03.11.2025

Kabul Edildiği Tarih: 09.03.2026

Date Submitted: 03.11.2025

Date Accepted: 09.03.2026

ÖZ

Türkiye'de geçmişten bu yana düşükten korunmak için çok sayıda pratik geliştirilmiştir. Bu pratikler, çocuğun anne karnına düşmesi öncesinden başlayarak doğum sonrasını kapsayan bir genişlikte uygulanmaktadır. Geçiş dönemleri içerisinde değerlendirilen doğum öncesi süreç, çocuğun dünyaya sağlıklı bir şekilde getirilmesi için oldukça kritik bir dönemi kapsamaktadır. Bu süreçte hayata sağlıklı bireyler getirebilmek için türbe ziyaretlerinde bulunma, hocalara başvurma, dua etme, bazı yiyecekleri tüketmekten kaçınma, bele ip veya taş bağlama gibi çok sayıda yönteme başvurmuştur. Uygulamaların birçoğunun kadının düşük yapma korkusuyla baş etmesini kolaylaştıran, ona toplumsal destek ve aidiyet hissi sağlayan çok sayıda işlevi vardır. Bu uygulamalar, yörelere göre çeşitlilik arz etmektedir. Bu çalışmada Türk halk kültüründe ve Rize'de düşükten korunmak için toplumun ne gibi yöntemler uyguladığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Doküman analizi yöntemi kullanılarak konu kapsamında yer alan kitap, tez ve makalelerin taranmasıyla yörelerde uygulanan pratiklere dair veriler elde edilmiştir. Bu bağlamda yalnızca Türkiye sahası üzerine yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır. Literatür taramalarının yanı sıra sahada derleme yöntemine de çalışma içerisinde başvurulmuştur. Bu kapsamda sahada derleme yöntemi Rize ili ve ilçelerini kapsayacak şekilde yapılmıştır. Yapılan derlemelerde görüşme ve gözlem tekniğinden yararlanılmıştır. Verilerin analizi sırasında günümüzde uygulanan pratiklerin eski Türk inançlarıyla ilişkisi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Halk bilimi, geçiş dönemleri, doğum, Rize, düşükten korunma yöntemleri.*

ABSTRACT

In Türkiye, many practices have been developed to prevent miscarriage since the past. These practices are applied in a wide range starting from before the child enters the womb and extending to the postnatal period. The prenatal period, which we consider as a transitional period, covers a very critical period for bringing a healthy child into the world. In this process, people have resorted to many methods such as visiting shrines, applying to teachers, praying, avoiding certain foods, tying ropes or stones around the waist in order to bring healthy individuals into the world. Many of these practices have multiple functions that facilitate women's coping with the fear of miscarriage and provide them with social support and a sense of belonging. These practices vary according to regions. In this study, it is aimed to determine what methods society use to protect themselves from miscarriage in Turkish folk culture and in Rize. Using the document analysis method, data on the practices applied in the regions were obtained by scanning the books, theses and articles on the subject. In this context, only the studies on the field in Türkiye were taken into consideration. In addition to literature reviews, the field compilation method was also used in the study. In this context, the field compilation method was carried out to cover Rize province and its districts. Interviews and observation techniques were utilized in the reviews. Interview and observation techniques were utilized in the compilation. Data analysis focused on the relationship between current practices and ancient Turkish beliefs.

Keywords: *Folklore, transitional periods, birth,* Rize, *methods of preventing miscarriage.*

GİRİŞ

İnsanın dünyaya gelişi, bireysel ve toplumsal yaşam açısından özel bir anlam ifade etmektedir. İnsanın yaşantısına yüklenen bu özel anlam, bireyin hayatı boyunca geçtiği çeşitli evrelerde, içerisinde bulunduğu toplumun kültürel dinamiklerine ait birtakım uygulama ve ritüellerde kendini göstermektedir. Bu evreler arasında geçiş dönemleri olarak da bilinen doğum, evlenme ve ölüm yer almaktadır. Geçiş dönemleri, insan hayatındaki önemli olay ve durumların keskin çizgilerle ayrılmış zaman dilimini kapsamaktadır. Toplumlar, bu dönemleri yaşarken çeşitli pratikler geliştirmiş, zamanla gelişen bu uygulamalar toplum tarafından özümsenmiş ve âdet halini almıştır (Tanyıldızı, 2015, s. 1071). Ayrıca geçiş dönemi; kültürel sistemlerin belirgin bir değişim sürecine girdiği ve yeni normların, değerlerin ortaya çıktığı zaman dilimi olarak da tanımlanabilir.

Tarih boyunca toplumun sosyo-kültürel yapısında beslenerek zengin bir ritüel ve uygulama birikimine sahip olan geçiş dönemlerindeki uygulama ve inanışların amacı; "bireyi geçiş yaptığı yeni döneme hazırlamak ve yeni döneminde onu zararlı etkilerden korumak" olarak ifade edilebilir. Günümüzde Anadolu'da uygulanan âdet ve inanmaların birçoğu eski Türk inançlarından izler taşımaktadır. Bu âdet, inanma ve pratiklerin toplumun geçmişteki kültürüne dayandığını bilen Anadolu halkı, söz konusu uygulamaları İslami geleneklerle zenginleştirerek yaşatmayı başarmıştır (Artun, 2005, s. 134). Dolayısıyla geçiş dönemlerinin; halk kültürünün hem korunduğu hem de yeni unsurların eklendiği senkretik süreçler olarak kültürel değişimin anahtar noktalarını oluşturduğunu belirtmek mümkündür.

Erman Artun (2005) *Türk Halkbilimi* adlı eserinin geçiş dönemleri ile ilgili bölümünde halk kültürünün geçiş dönemlerini üç ana başlık (doğum-evlenme-ölüm) ve alt başlıkları ile ele almıştır. Eserde doğum dönemi, "doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası" olarak alt başlıklara ayrılmış ve doğum evresi uygulamalarına ilgili başlıklarda yer verilmiştir. Sedat Veyis Örnek ise geçiş dönemlerini "Çocuk" da dâhil olacak şekilde dört başlık altında değerlendirmiştir (2014, s. 25). Geçiş dönemlerinin ilki olan doğum, her zaman mutlu bir olay olarak kabul edilmiştir. Türk toplumunda birlik ve beraberliği pekiştiren ana unsurlardan olan doğum, neslin devamı için önem taşımıştır. Bu nedenle doğumun sağlıklı şekilde yürütülmesi amacıyla doğum etrafında farklı âdet ve pratikler gerçekleştirilmektedir. Ailenin büyümesini, soyun devamını sağlayan ve gücün sembolü olan doğum, toplumsal hayatta kutsal bir olgu sayılmıştır (Saygı, 2017, s. 265; Alptekin ve Öz, 2024, s. 91).

Toplumda çocuk sahibi olmaya tarih boyunca önem verilmiştir. Bu nedenle kısırlığı gidermek için çeşitli yollara başvurulduğu gibi anne karnında oluşan çocuğu korumak, düşmesini önlemek için de çeşitli ritüellere başvurulmuştur. Bazen genetik faktörler, bazen çevre sorunları, dikkatsizlik, hamilelik sürecinin zor geçmesi gibi nedenlerle anne karnındaki bebek tutunamaz ve hamilelik düşükle sonuçlanır. Bu olumsuz durumu yaşayan kişilerin ikinci veya üçüncü çocuk deneyimlerinde ya da çocuğu düşme tehlikesi olan ilk hamilelik sürecinde bilhassa anne tarafından olmakla birlikte, kişinin eşi, ailesi, yakın çevresi tarafından bebeğin anne karnında tutunması için çeşitli çareler aranmaktadır. Bu çareler içerisinde düşük riski olan kadınların Türkiye'de çok sayıda pratiğe başvurduğu görülmüştür. Örneğin, gebelik sürecinde annenin ruhsal ve fiziksel bütünlüğünü korumaya yönelik dualar, büyüler, çeşitli nazar ve kötü enerjilerden korunma yöntemleri yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

Düşükten korunma yöntemleri doğum öncesi uygulamalardan oluşmaktadır. Ancak bu yöntemler, doğum sonrası döneme kadar etkinliğini devam ettirebilmektedir. Türk halk kültüründe düşükten korunma yöntemleri, modern tıbbın gelişmediği dönemlerde halk arasında uygulanan çeşitli geleneksel pratikler, bitkisel tedaviler ve ritüellerle karşılık bulmuştur. Bu yöntemler, yalnızca fiziksel sağlık açısından değil, aynı zamanda manevi ve sosyal açıdan da toplumda koruyucu işlevler üstlenmiştir. Düşüğe karşı geliştirilen koruyucu uygulamalar, çoğunlukla toplumun genel sağlık anlayışı, doğurganlıkla ilgili tabular, dinsel inançlar ve büyüsel yaklaşımlarla iç içe geçmiştir.

Çalışmada; Türk halk kültüründe doğum öncesi süreç olan gebelikte düşüğü önlemeye dair halkın uyguladığı yöntemlerin bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulması, bu yöntemlerin kültürel arka planlarının değerlendirilmesi ve kültürel pratiklerin Rize yöresinde ne şekilde karşımıza çıktığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma nitel desende kurgulanmış olup doküman analizi ve alan derlemesi yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmamızda Türk halk kültüründe doğum ve düşükle ilgili inanış ve uygulamalara yer veren kitaplar, tezler ve makaleler sistematik biçimde taranmış; Türkiye sahasında

yapılmış çalışmalar değerlendirilmiştir. Bu bağlamda bilhassa geçiş dönemlerini konu edinen çalışmalar esas alınmıştır. İncelemeler, Türkiye'nin farklı bölgelerini temsil eden 25 ilden seçilmiş örnekler üzerinden yürütülmüştür. Bu şehirler; Amasya, Ankara, Alanya, Çorum, Diyarbakır, Düzce, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Giresun, Hatay, Kars, Kastamonu, Kütahya, Konya, Kilis, Manisa, Mersin, Sivas, Trabzon, Tekirdağ, Tunceli, Rize, Yozgat ve Zonguldak'tır. Burada amaç, Türkiye sahasının tamamını kapsamak olmayıp mümkün olduğunca farklı coğrafi ve kültürel çevrelerden derlenmiş verilerle konunun çeşitliliğini ve yaygınlığını ortaya koymaktır. Başka şehirlerle ilgili de doğum âdetleri konusunda çalışmalar taranmakla birlikte çalışma kapsamında yazının içeriğini farklı bir boyuta taşıyacak herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Bu nedenle doküman analiziyle yapılan çalışmalarda çeşitli temaları belirlemek için yeterli veriye ulaşıldığında ve daha fazla veriyi analiz etmenin yeni bir tema geliştirmesine yardım etmeyeceği anlaşıldığında belge arayışı sonlandırılmaktadır (Morgan, 2022, s. 72; Akçay ve Koca, 2024, s. 833). Araştırmamızda da kaynaklarda düşüğü önleme konusunda herhangi bir farklı bilgiye ulaşılamadığı için çalışmanın kapsamı; Türkiye sahasında düşükten korunma yöntemlerini çalışmasında konu edinen kaynaklardan hareketle 25 şehirden seçilen örneklemle sınırlandırılmıştır. Çalışmada yazılı kaynaklardan elde edilen veriler, sahada derleme faaliyetleriyle desteklenmiştir. Bu yolla düşükten korunma yöntemleriyle ilgili uygulamaların günümüzdeki durumu da bir yöre üzerinden tespit edilmeye ve geleneğin seçilen yörede ne şekilde karşımıza çıktığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu sayede sahadan elde edilen veriler, yazılı kaynaklarda yer alan uygulamalarla ilişkilendirilerek değerlendirilmiş, araştırma sahasından derlenen uygulamaların halk kültürü içindeki yeri ve anlamı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda seçilen yörenin düşükten korunma yöntemleri bağlamında Türkiye'nin başka bölgeleriyle bir benzerlik veya farklılığı olup olmadığı değerlendirilebilmiştir. Derleme yeri olarak Rize Merkez, İyidere, Derepazarı, Kalkandere ve Pazar ilçeleri esas alınmıştır. Derleme yeri olarak Rize'nin seçilmesinde doğumla ilgili zengin halk inanışlarının canlı bir şekilde sürdürülmesi ve araştırmacıların alana erişim imkânı etkili olmuştur. Derleme faaliyetlerine uygunlukları açısından çalışma esnasında gözlem ve görüşme yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu yöntemleri kullanmadaki temel amaç; halk bilgisi ürünlerinin bizzat yaratım ortamlarının içine girmek, halk bilgisi ürünlerinin yaratıldığı ortamın içinde yer alıp, yaşayarak kaydetmektir (Ekici, 2018, s. 67). Derlemelerde kaynak kişilere önceden hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Elde edilen cevaplarla birlikte Türkiye'de benzer örnekleri görülen ritüeller ilişkilendirilmiş ve karşılaştırılabilmiştir. Çalışma kapsamında düşükten korunma yöntemleri halk bilimsel açıdan değerlendirilmiş, birtakım koruma ritüelleriyle eski Türk inançları ilişkilendirilmiştir. Literatür taramasında ve sahadan elde edilen veriler, "dinî-sihri yöntemler" ve "dinî-sihri olmayan geleneksel yöntemler" olmak üzere iki temel kategori altında sınıflandırılmıştır.

1. Dinî ve Sihri Yöntemler

Halk arasında düşüğü önlemek için uygulanan yöntemlerin bir kısmı dinî, sihri veya dinî-sihri özellik arz etmektedir. Bu gibi uygulamalar, hamile kadını doğaüstü güçlerden koruma, ona karşı her türlü olumsuzluğu önleme, kıskançlığa ve nazara karşı, büyüden kurtarma gibi çok sayıda nedeni içerisinde barındırmaktadır. Bu yöntemler, düşüğün biyolojik nedenlerin yanında halk arasında manevi ve doğaüstü bir özellik arz ettiğini gösteren veriler sunmaktadır. Dinî ve sihri yöntemler arasında çocuğa bazı isimler verilmesi, düşüğü önlemede etkili ocaklara başvurulması, hocalara ve birtakım dualara başvurma, türbelere gitme, bele ip bağlanması vb. vardır.

Türkiye sahasında karşılaşılan inanış ve uygulamalardan biri, çocuğa ad verilmesidir. Anne karnında düşüğü önlemek için sözün büyülü etkisine dayanarak çocuğa konulan bazı isimler vardır. Bir bakıma tinsel varlığı simgeleyen adın sözcük anlamının o adı taşıyana geçtiğine inanılmaktadır (Örnek, 2014, s. 206). Çocuğun anne karnındayken düşmemesi ve doğduktan sonra da uzun bir ömrünün olması için Duran, Durmuş, Yaşar gibi isimlerin verilmesi halk arasında uygulanan bir yöntemdir. Kaya adı da çocuğa verilmekte, böylece çocuğun sağlam olacağı düşünülmektedir (Güleç Düzgün, 2019, s. 17). Bu gibi adlandırmalar, çocuğun kaderini değiştirmeye, onun uzun bir ömür sürmesine dair dileğin ve niyetin bir beyanıdır. Rize yöresinde benzer bir uygulama örneğiyle karşılaşılmaktadır. Sık düşük yapan kadınlarda çocuğun anne karnında hissedilmesiyle birlikte kız veya erkek fark etmeksizin yaşaması niyetiyle çocuğa Yaşar adı verilir (KK. 9).

Halk arasında düşüğü önlemede çok sayıda yönteme başvurulur. Türbeler, düşüğü önlemek için başvurulan merkezlerdendir. Mersin/ Yenice yöresinde düşük riski taşıyıp imkânı olanlar Hacı Bayram Veli'ye, yoksa Tarsus civarındaki türbelere gitmektedirler (Tüdeş, 2024, s. 29). Ankara/Kahramankazan yöresinde düşük yapan kadınlar, Çamlıdere'de bulunan Semerkandî Hazretleri'nin türbesine giderek eşiyle birlikte iki rekât namaz kılıp dua okuyarak türbede yatan zatın "saç ayağı"nı başına geçirmektedir (Tarhan, 2024, s. 26). Türbeleri ziyaret edip adak adama ve dileğin gerçekleşmesi sonrasında kurban kesme, türbeler etrafında oluşan uygulamaların en yaygınlarındandır. Harput yöresinde de düşük yapan kadınlar, belirli vakitlerde türbe ve yatırları ziyaret ederler. Bu türbeler arasında başta Fetahmet (Fatih Ahmet) Baba Türbesi, Ankuzu Baba, Nadir Baba, Arap Baba, Mızdafır (Muzaffer) Baba ve Çekme Baba türbelerine gidilmektedir. Bu ziyaret dolayısıyla türbedeki zatların manevi anlamda yardımları dokunacağına inanılır. Ardından sağlıklı şekilde çocuğunu dünyaya getiren ailelerce adağın bir sonucu olarak ziyaret edilen türbedeki zatların isimleri çocuklarına verilir. Doğum öncesi yardımına başvurulan söz konusu zatların sonrasında da yaşam boyu kişiye yardımı dokunacağı düşüncesinden olsa gerek bu isimler, doğan çocukla birlikte yaşamaya devam eder. Bu uygulamayla atalar ruhuna ait eski Türk inançlarının İslami unsurlarla harmanlanmış örneğini görmek mümkündür (Araz, 1995, s. 105, 106).

Düşüğü önlemede etkili ocaklar, düşük yapan kadınların başvurduğu bir diğer merkezdir. Bu merkezler yörelere göre farklılık arz etmektedir. Seydişehir'de Alves, Akseki tarafında ıstıra ocağına müracaat eden kişiler, bu ocakların tavsiyesi üzerine yiyeceklerine de dikkat ederek perhiz yaparlar (Taşdelen, 2022, s. 21). Alanya yöresinde aynı şekilde Akseki'de var olan ıstıra ocağına götürülerek hamile kadının kendisine ve çocuğuna muska yaptırılır (Yücesan, 2022, s. 9). Düzce'de de düşük yapan kadının sübyan olduğu düşünülerek kendisine sübyan muskası yapılır ve muskayı kadının sürekli üzerinde taşıması gerekir (Türbedar, 2011, s. 41, 42). Bazı yerlerde civarda bilinen bir ıstıra ocağının bulunmaması, bu ocak merkezli uygulamaların oluşmamasının muhtemel nedenleri arasında değerlendirilebilir. Bu bağlamda Rize'de bilinen bir ıstıra ocağının bulunmaması, söz konusu geleneksel pratiklerin oluşumunu doğrudan etkilemiştir.

Düşüğü önlemek için hocalara başvurma ve onların yönlendirmeleri doğrultusunda bazı duaları okuma, birtakım unsurları taşıma, bazı muskaları takma yolunun bireyler tarafından en sık tercih edilen yöntem olduğu söylenebilir. Bir çocuk anne karnında yaşamıyorsa ve hamilelik süreci düşükle sonlanıyorsa bu durum halk tarafından genellikle kötü ruhlara bağlanmaktadır. Sıbyan cini, hamilelik öncesinde veya hamilelik sırasında kadına ve bebeğine musallat olduğuna inanılan kötü bir olağanüstü varlık olarak tanımlanır. İnanışa göre bu cinin kendi çocuğu yoktur ve bu nedenle kıskançlığı nedeniyle bilhassa erkek çocuklarını anne karnındayken düşürmektedir. Bu bağlamda kötü ruhların ve sıbyan cininin etkisi sonucu birden fazla düşük yapan veya çocuğu yaşamayan kişiler hamilelik öncesinde hocaya götürülerek okutulur ve sübyan muskası yazılır. Boyna veya koltuk altına takılmak suretiyle muskanın ömür boyu kullanılması gerektiğine inanılır (Deveci, 2021, s. 206). Tekirdağ ili Saray ilçesinde de muska kullanımı (Sol, 2024, s. 31) tercih edilen bir yöntemdir. Rize'de çocuğu hocaya okutma ve muska yazdırma, sık karşılaşılan durumlardandır. Bu yönteme sık başvurulmasının nedenleri arasında, manevi yönü güçlü olduğuna inanılan hocalar tarafından yazılan muskaların halk nezdinde 'cin' etkisinden kurtulmanın en doğru ve güvenilir yolu olarak kabul edilmesi gösterilebilir.

Doğumla ilgili pratiklerde sık karşılaşılan durumlardan biri, ipin ve demirin veya anahtarın bazen birlikte, bazen de ayrı ayrı olacak şekilde kullanımıdır. İpi okuyarak düğümleme ve düğümlenen bu ipi bele bağlama, karşılaşılan yaygın dinsel-büyüsel pratikler arasındadır. Çocuk sahibi olamamak bazen kara büyüye yorulur ve bu büyünün etkisinden kurtulmak için çare aranır. Tunceli yöresinde düşük yapan kadın, bir çeşit maruz kalınan kötü ruh olarak addedilen "tabalı" şeklinde nitelendirilir ve bu kadın Sultan Hıdır'a giderek kestiği kurbanın kanına kadını saran kötü ruh ya da hastalığı simgeleyen siyah bir ip batırıp ipe düğüm atarak toprağa gömer. Bu hastalık veya kötü ruhun ipin düğümlenmesiyle etkisiz olacağı ve tabayı keseceğine inanılır. İpin kurban kanına batırılması ise kutsalla ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde koruyuculuk arz etmesi nedeniyle uygulanmaktadır (Taş, 2019, s. 57).

İp ve buna ek olarak anahtar üzerinden uygulanan bir korunma yöntemi, bele ip bağlama ritüelidir. Bu ritüele Türkiye'nin çeşitli yörelerinde rastlamak mümkündür. Trabzon'da bel düşüklüğünün düşüğe neden olması dolayısıyla icra edilmektedir. Müracaat edilen kişi ise genellikle hocalardır. Hocanın kullandığı önemli araçlardan biri kukladır. Hocanın eline bir kukla almasıyla başlayan ritüel, kuklada yer alan çeşitli renklerdeki iplerin kırk bir kere okunup üflenip

düğümlenmesiyle devam eder. Düğümlenen bu ipe çarşıdan alınmış olan bir kilit takılır ve anahtarla kilitlenir. Ardından düğüm atılan bu iple birlikte yer alan kilidi kadının beline bağlayan hoca, anahtarı da kadına teslim eder. Bu kilitli ipin doğum gerçekleşene kadar kadının belinde durması gerekir. Hatta inanışa göre verilen anahtarla kilit açmadığı sürece doğum da gerçekleşmeyebilir. Yapılan bu uygulama, kadının basık olduğu düşüncesiyledir. İp üzerinde düğüm atılan yere basık hapsedilerek anahtar takılmasıyla korumaya alınır (Kolot, 2017, s. 20). Ritüel kapsamında ipin genellikle kırk bir kere düğümlenme durumu olsa da bazen ipin okunarak üç kez düğümlenmesiyle düşük yapan kadının beline bağlanması da karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamaya bağlama, düğümleme büyüsü olarak bakılabilir (Deveci, 2021, s. 206).

Söz konusu uygulamanın benzer başka bir örneğinde ise düşük yapan kadının ebeye götürülmesi vardır. Kadının beline kuşak bağlayan ebe, bu kuşağın doğum gerçekleşene kadar kadının belinde kalmasını tembihler. Bu yapılan eyleme bel bağı denilir ve "kilitlemek" olarak da halk arasında yaygın şekilde bilinir. Uygulama neticesinde halk arasında kadının kilitlenmesi nedeniyle çocuğunu doğuramadığı şeklinde yorumlamalara gidilir (Kolot, 2017, s. 21). Kilidin ritüeldeki işlevi bir anlamda büyüsel bir yönteme dayanmaktadır. Nasıl ki kilitli bir kapı anahtarla açılmadıkça kapıdan girilememekte veya çıkılamamaktaysa burada da kadının belinin bağlanmasıyla çocuğun düşmesi engellenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca içeriyi olumsuz yönde etkileyecek her türlü dış unsurdan da kadın muhafaza edilmeye çalışılmaktadır. Bu eylemle bir yönüyle kilidin kapanma ve koruması işlevinin gebeliğin devamlılığına aktarılması açısından taklit büyüsüne başvurulduğu düşünülebilir.

İp ve kilidin düşüğü önlemede kullanımına Zonguldak/Ereğli ilçesinde de rastlanmaktadır. Kilide bağlı ip, yalnızca annenin duş alıp yıkanması durumunda kısa süreli olarak çıkarılmaktadır. Buradaki uygulama kilidin güvenlik yönünden kullanılmasından kaynaklıdır. Bele kilit bağlanmasıyla bebeğin de güvende olacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2019, s. 11). Yozgat/Boğazlıyan'da bele ip bağlama (Durgun, 2024, s. 35), Kars Sarıkamış'ta bele düğümlü ip bağlama (Tali, 2023, s. 45), Sivas/Kangal'da okunarak bele kilit vurulması (Karabulut, 2023, s. 21), Kars/Sarıkamış'ta asma kilit bağlama (Tali, 2023, s. 45), Erzurum'da kilit kilitleme (Bolçay, 2011, s. 589) uygulamaları benzer yapıda karşımıza çıkan ritüellerdendir. Bazı yörelerde "damat bağlama", "damat kitleme" için büyü yapmak amacıyla da kullanılmamış kilit ve anahtara başvurulması (Kalafat, 2009, s. 45) anahtar ve kilidin gerçek hayattaki kullanım işleviyle benzerlik kurulması nedeniyledir.

Rize'de ise bele ip bağlanmasıyla ilgili çeşitli ritüeller ile karşılaşılmaktadır. Bu ritüellerden bazıları şu şekildedir: Kulpli denen anahtar, nefesi kuvvetli bir hocaya okutularak hamile kadının karnına bağlanır[1] (KK.6). Düşük yapmamak için önce hacamat yaptırılır, sonra makrome gibi bir ip okuyarak bele bağlanır, supyan cininin bu şekilde engelleneceği düşünülür (KK.7). Yörede subyan (sıbyan) cininin özellikle erkeklere olan nefretinden dolayı erkek çocukları anne karnındayken düşürdüğü, öldürdüğü düşünülmektedir.

Hamile kadının beline ip bağlanması aslında gerçekleşmesi muhtemel olumsuz bir durumu önlemek amaçlıdır. İp veya çaput bağlayarak yapılan bağlama büyüsünün kötü kuvvetleri, cinleri bağladığına ve onları zararsız hale getirdiğine inanılmaktadır. Eskiden beri kara büyü alanında en çok uygulanan pratikler arasında düğüm atmak, bağlamak ve ilmik atmak görülmüştür (Türk, 2023, s. 210). İp, aynı zamanda yaşamı ve ölümü birleştirmekte, yaşanılan hayatı ifade etmektedir ve can ile ruh arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır (Tikbaş Apak, 2024, s. 410). Bu uygulamalar, hamile kadının beline ip bağlanarak bir yönüyle anne karnındaki çocuğun yaşam süresinin uzayacağı düşünülerek gerçekleştirilmiştir.

Rize yöresindeki uygulamalarda ipin ve demirin işlevsel şekilde düşüğü önlemede kullanımı, farklı örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Zincirde bulunan demirlerin düşüğü önlemede etkili olması için özel bir yöntem izlenmektedir. Öncelikle kırk bir tane muhi (çivi) bulunur. Bu kırk bir çivi, akşam tok karnına olacak şekilde daha önce hiç çocuk düşürmemiş kırk bir kişiye dağıtılır. Bu esnada hiç konuşmamak, sessiz olmak gerekmektedir. Çivileri alan kişi de veren kişi de ritüel sırasında ses

[1] KK: Kaynak Kişi.

çıkarmamalıdır. Daha sonra bu çiviler sabah aç karnına toplanır. Çiviler toplandıktan sonra bir gün horoz ötmeden önce demirciye götürülür. Bu seyahat esnasında da hiç ses çıkarmamak gerekir. Demirci, bu çivileri birleştirerek zincir haline getirir.[2] Demirci üç gecede işi bitirmelidir, birleştirme işlemini ellerini arkada olacak şekilde gerçekleştirir. Dolayısıyla bu zinciri yapacak olan demircinin durumdan haberdar ve sanatında usta olması gerekmektedir. Hamilelik süreci başlamadan önce kişi yıkanıp temizlenir ve beline bu zinciri takar. Doğum gerçekleşene kadar da belinden hiç çıkarmaz. Zinciri beline takarken üç İhlas ve bir Fatiha okur, ardından zincirin kilidini kapatır. Zincirin etrafındaki ağ bele sarılır. Ayrıca zincirin etkisini gösterebilmesi için zinciri takan kişinin isminin yazılı olduğu bir muskayı boynuna takması gerekmektedir. Bu muska genellikle yörede ismi tanınmış bir hocaya yaptırılır. Çocuk doğduktan sonra ise zincirde kullanılan ağ[3], dokuz ay boyunca çocuğun başına veya beşiğine bağlanmalıdır. Bu uygulamayı yapan kişilerin hem düşük çocuğu olmaz hem de doğan çocuğu erkek olur. Yani bu yöntem, sadece bir düşükten korunma yöntemi değil aynı zamanda erkek çocuğu olmayanların da kullanabileceği bir yöntemdir. Zincire ihtiyacı olup demircide bu zinciri yaptıramayacak kişiler ise bir hediye karşılığında zinciri olan kişiden bunu talep edebilir. Ama karşılığında hediye vermesi gereklidir. Aksi takdirde zincir işlevini yerine getirmez (KK.1). Günümüzde hâlâ komşular arasında elden ele dolaşan bu zincirin hamile kadını ve doğacak çocuğu her türlü olumsuzluğa karşı koruduğuna inanılmaktadır. Elden ele verilen zincir, komşuluk ilişkilerinin, birlik ve beraberliğin yansıması olarak önemli bir işlevi bünyesinde taşımaktadır.

Gaziantep/Terkan yöresinde ise anne ve çocuğu kötülüklerden koruması için ipek ipliklerin sarılı olduğu bir demir halka yapılır. Bu halka, kişinin eşine de yapılır ve hamilenin eşiyle birlikte halkayı sol omuzda ıslatmadan çengelli iğne ile birlikte takması gerekir. Doğumdan sonra çocuğa takılan halkanın da çocuğu kötü ruhlardan koruyacağı düşünülür (Tanrıkulu, 2017, s. 15-17). Bu pratiğin ocaklı veya şeyhler tarafından yapıldığı görülmektedir.

Demirin ve bazı ritüellerde karşılaşılan demircinin pratiklerdeki rolüne bakıldığında bu uygulamaların arkasında yatan birtakım sebepler olduğu anlaşılmaktadır. Türk kültüründe ve eski çağ medeniyetlerinde demire koruyuculuk ve kutsallık atfedilmiştir. Demiri işleyen demirciler de sıradan insan olarak kabul edilmemiştir. Şaman kültürünün hâkim olduğu Yakutlarda demirci de şamanlar kadar kutsal kabul edilmektedir. Hatta demirci hastalanırsa ona inek kesip kurban sunulması demircinin insandan farklı olarak tanrısal güce sahip olduğunu göstermektedir (Güngör, 2021, s. 238). Demirden yapılan materyallere de önem verilmiştir. Özellikle giysilere takılan çıngırak ve zincirlerin çıkardıkları sesler kişinin kötü ruhlardan korunmasını sağlar. Yer unsuru içeren demir, eski Türklerde kutsal sayılmıştır. Kötü ruhları kovduğu düşünülmüştür. Şaman elbiselerine de bakıldığında onun zorluklara karşı dayanıklılığını ve gücünü simgeleyen bir demir zincirin omzunda bulunduğu görülmektedir. Elbise üzerine çakılan demir nesneler ise kötü ruhların saldırısını önleyici bir işlev taşımaktadır (Çoruhlu, 2000, s. 36, 73). Bu yönüyle demirin doğum, evlenme ve ölüm aşamalarında, halk hekimliğinde, büyülük törenlerde önemli işlevlere sahip olduğu, bilhassa gücü sembolize etmesi yönüyle koruyuculuk vasfı öne çıkmaktadır. Yörelerde hamile kadının düşük yapmasını önlemek için beline zincir bağlanması, Rize'de zinciri yapması için demirciye götürülmesi uygulamalarının temelinde eski Türklerdeki demirin önemi ve demirciye verilen değerle ilişkilidir.

Rize'de yine düşüğü önlemek için anne adayının göğsüne, beline ya da karnına çengelli iğne takılması (KK.4), dualar okunarak, bir bıçağın hamile kadının başının üstünden, ayaklarının altından çember şeklinde üç kere çevrilmesi (KK.5) Giresun/Dereli ilçesinde düşüğü önlemek için sabah ezanı okunmadan Akkaya camisine gidilip camiye çivi çakılması ve etrafında yedi kez dolaşılması (Çetin, 2023, s. 35). uygulamalarının temelinde de demirin koruyuculuk vasfından, kötü ruhları uzaklaştırma özelliğinden yararlanıldığı görülmektedir.

Düşüğü önlemek için uygulanan bir diğer yöntem akrebin öldürülüp cevizin içine konularak bir iple bele bağlanmasıdır (KK.3). Rize ili Kalkandere ilçesinde gerçekleştirilen bu uygulamada akrebin kullanımı dikkat çekicidir. Akrep, eski çağlardan itibaren farklı inanış ve uygulamalarda önemli rol oynamıştır. Hem ürkütücü görüntüsü hem de iyileştirici özelliğiyle bu uygulamalarda akrebe çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Akrep, yaşamı simgeleyen bir motif olarak değerlendirilmektedir (Karakelle ve

[2] Bk. Fotoğraf 1.
[3] Bk. Fotoğraf 2.

Kayabaşı, 2018, s. 2635). Mezopotamya mitolojisinde içerdiği zehir sebebiyle sihirli gücün ve koruyuculuğun sembolü olan akrep, ayrıca aşk ve kadınlık tanrıçası İştar'ın simgesidir (Tiken, 2008, s. 160). Tanrıça İştar, İshara ile özdeşleşmiştir. Hastalık/şifa veren, yer altı, ırmak, su kaynağı, bitki, dağ, cinsellik/üreme, kan, lanetleme, günah, cinayet, kirlilik ve kötülüklerden arındırıcı tanrıça olduğu kabul edilen İshara'nın insan biçimli tasvirinin belli olmadığı, hayvan biçiminin ise akrep olduğu ifade edilmektedir (Kuzuoğlu, 2016, s. 32). Akrebe koruyuculuk atfedilmesi onun yaşamla ilgili çeşitli uygulamalarda yer almasını sağlamıştır. Örneğin Van'da yeni doğum yapmış bir kadına akrep hediye edilmektedir (Tiken, 2008, s. 161). Eski Türk inanç sisteminde lohusa kadın ve bebeği her türlü olumsuzluğa açık durumdadır. Lohusa kadını ve bebeğini kara iyelerin kötülüklerinden korumak için akrep tercih edilmiştir. Bu durumda, geleneksel dünya görüşündeki anlamlardan beslenilerek şifaya ulaşma amaçlanmaktadır (Baysal Yurdakul, 2023, s. 192). Benzer nedenlerle çocuğu doğup yaşamayan aileler yeni doğan bebeklerine yaşasın diye akrep, yılan gibi isimler takmaktadır (Akçiçek ve Baysal, 2022, s. 100). Akrep tasavvuru halk inanış ve uygulamalarında olduğu gibi görüldüğü üzere çocuklara yaşaması için verilen isimler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, akrebin doğum öncesinde düşüğü önlemek için uygulamalara dâhil olması olağandır. Cevizin ise şekli dolayısıyla anne karnını andırması, kabuğunun sertliği dolayısıyla dış unsurlardan koruyucu bir yönü olması, içine konan akrebin koruyuculuk vasfı dolayısıyla bebeğin de korunacağı düşüncesiyle yapıldığını akla getirmektedir.

Rize'nin İyidere ilçesinde düşüğü önlemek için uygulanan bir ritüel şöyledir: Hoca tarafından bir ip okunur ve ipe 41 düğüm atılır. Köy halkından para toplanarak kocası ölmemiş, yalnızca bir kez nikâhlanmış, iki evlilik yapmamış 41 nikâhlıdan para toplanır ve kuyumcuda kupli (altın) yaptırılır (KK.2, KK.3, KK.4) daha sonra okunarak bel kapatılır. Doğumdan sonra da 41 nikâhlıdan para toplanıp o parayla eşya alınarak bebeğe giydirilir. 40 gün annenin sütü verilmez. Annede cin olduğu düşüncesiyle başka bir annenin sütü verilir (KK.3)

Mitolojide ve dinî kaynaklarda 40 sayısına bekleme, hazırlık, deneme, tamamlama (Güvenç, 2009, s. 89-94) gibi çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Türk kültüründe de hayatın olağan akışında gerçekleşen uygulamalarda 40 sayısı ile ilgili çok sayıda pratikle karşılaşılmaktadır.[4] 41 sayısı ile ilgili kaynaklar ise sınırlıdır. Hilal Erdoğan Aksu, çalışmasında 40 sayısının bir fazlası olması nedeniyle 41 sayısının 40'ın anlamını pekiştirmek amacıyla kullanıldığını ifade eder, ipe 41 tane düğüm bağlanması ile sayının sihrî gücünden kaynaklı sağaltıcı vasfı gerçekleştiğini belirtir (2017, s. 98). Genel uygulama böyle olmakla birlikte yine Rize'de düşük yapan kadının beline bağlanan ipteki düğüm sayısının çocuğun her ayında bir tane atılarak toplamda 9 taneye tamamlanması şekline de rastlanmaktadır (KK.9).

Yöredeki uygulamada görüldüğü üzere hamile kadının beline bağlanması amacıyla altın parası toplanmaktadır. Ancak para toplanılan kişilerin tek nikâhlı olmasına ve kocasının ölmemiş olmasına dikkat edilmiştir. Bu durum yağmur törenlerinde yağmur yağması için yeni evli çiftlerin suya atılmasını çağrıştırmaktadır (Çete, 1955, s. 1068). Bu uygulama, evliliğin bereketi sembolize etmesinden dolayı gerçekleştirilir. Türk kültüründe her daim evliliğe önem verilmiştir. Yağmur yağmasına vesile olacağı için evli çiftlerin suya atıldığı gibi hamileliğin de sorunsuz geçeceğine inanılmasıyla sadece evli kişilerden para toplanmaktadır. Bu anlamda taklit büyüsü yapılarak benzer benzeri doğurur düşüncesiyle toplumda olumlu görülen birtakım özellikler dikkate alınıp düşüğü önlemek için bu etkenler çevresinde pratikler planlanır.

Bele çaput veya ip bağlanmasıyla kişinin hem bedeni hem de evi, kötü ruhlardan korunmuş olur. Bu bağlamdaki uygulamalardan bazılarında hayvan sembolizminden de yararlanılmaktadır. Örneğin Rize yöresinde düşüğü önlemek için yapılan uygulamalardan birinde kapının önüne biri dişi, biri erkek olacak şekilde iki köpek bağlanır (KK.4, KK.8) Düşük yapan kişiye bir hoca tarafından kapısına köpek bağlanması gerektiği söylenir. Bu kişinin aynı zamanda beline çaput ve ip de bağlanır (KK.8). Yörede uygulanan ritüelde köpeğin şifa veren özelliğinden dolayı düşüğü önleyeceği düşünülmüştür. Düşüğe neden olduğuna inanılan cinden kurtulmak için uygulamada köpek kullanılmaktadır. Ayrıca yörede

[4] Detaylı bilgi için bk. (Güvenç, 2009).

derlenen bir memoratta[5] da cinden korunmak için kapıya köpek bağlandığını görmekteyiz. Anadolu'da düşükle ilgili başka bir uygulamada çocuğun doğmadan veya doğunca ölmesi "mehir" adı verilen bir çeşit kötü ve öldürücü cin yüzündendir; köpek yavrusunun emzirilmesiyle mehirin köpek yavrusuna geçeceğine ve hayvanın öleceğine inanılır (Türkeri Baltacı, 2015, s. 144). Bu anlamda köpeğin hamile kadını kötü ruhlardan koruma özelliği olduğuna dair inanış, uygulamanın temel gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda eski çağlardan bu yana köpeğin tedavi edici özelliğinden yararlanmak için bu yola başvurulduğu görülmektedir. Tarih boyunca her toplumda köpeğe önem verilmiş, köpek çeşitli inanış ve uygulamalarda yer almıştır. Köpek, Eski Mezopotamya'da tedavi edici özelliği ile ön plandadır. Bu nedenle, köpeğin salyası ve dışkısı çeşitli tedavilerde kullanılmıştır (Duymuş Florioti, 2014, s. 60).

Düşüğü önlemek için bele ip dışında başka unsurların da bağlandığı literatür taramalarında karşımıza çıkmıştır. Bunlar arasında bele taş bağlanması dikkat çekmektedir. Zonguldak/Ereğli'de düşüğü önlemek için "durak taşı" adı verilen bir ritüel uygulanır. Bu uygulamaya göre ağaca bir taş atılır, eğer taş ağaçta kalırsa bebeğin de anne karnında duracağına inanılır. Daha sonra ağaçtaki taş alınır ve eğer ebatı küçükse hamile kadının beline bağlanır, büyükse sandığın bir köşesine konur (Öztürk, 2019, s. 12). Kaynaklarda halktan kişilerin çeşitli türbelerden taş parçası gibi şeyler alıp üstüne bir torba dikerek belde taşıdıkları, bu şekilde çocuk diledikleri olmaktadır. Bu şekilde yapılan ritüellerin temelinde taşın uğurundan ve kerametinden yararlanma vardır. Bazen türbelerden alınan taşların kullanılması ise taşa dinî bir işlev vermek amacıyladır. Bu bağlamda Hikmet Tanyu, taşların kısırlığa karşı kullanımı konusunda taşa oturmak, taş almak ve üzerinde taşımak, taşı evde uygun bir yerde saklamak, taşı belde taşıyarak dileği olan çocuğa kavuşmak (1968, s. 114, 152, 171, 172) gibi uygulamalar olduğunu belirtmektedir.

Taşın ağaca atılmasının çeşitli gerekçelerinden söz edilebilir. Canı alan ve can bağışlayan, hastaya şifa veren Tanrı'dır. Tanrıyı veya onun kutunu temsil eden nesnelerin başında ağaç gelmektedir. Yalnız olma vasfına sahip kutsal ağaç, yaz-kış yapraklarını dökmeme, daima yeşil kalma özelliğine sahiptir. Canlıların hayat kaynağı, ölüleri diriltip hastaları iyileştirme vasfıyla bu kutsal ağaç, Tanrıyı sembolize etmesi (Ergun, 2004, s. 311), Tanrı'nın yüceliğiyle bağlantı kurularak dallarının gökyüzüne uzanması gibi özellikleriyle halk tarafından kutsal görülebilmektedir. Buradan hareketle yapılan eylemin ağacın dallarından yaşam beklentisi, bir bebeğin ruhunun ağacın dallarından hayat bulması beklentisiyle yapılmış olabileceği ihtimali akla gelmektedir.

Taş gibi kayaların da benzer yönden kutsallığı vardır. Bu anlamda bazı yörelerde sürekli düşük yapan kadınların müracaat ettiği bazı kaya veya kayalıklar vardır. Ergani'nin batısında bulunan "Kadınlar taşı veya Boz Taş" adıyla bilinen kayanın kutsal olduğu kabul edilir. Kayanın yanında oyuncak salıncak veya beşik yapıp içine taş konulur ve taşın sallanması durumunda çocuğun sağlıklı doğacağına inanılır (Uçak, 2007, s. 45).

Düşüğü önlemek için başvurulan pratiklerde birtakım yasaklara uymak, temel kurallar arasında yer alır. Bazı uygulamalar daha çok tabiatüstü varlıklarla ilgilidir. Hamile kadınların hassas olduğu bir dönemde bu varlıklara karşı farkında olmadan yapılacak herhangi bir yanlış durumun kendi sağlıklarını tehlikeye atmasını engellemek açısından bu dönemde belirli yasaklara dikkat edilir. Arka planında bu varlıklardan sakınma kaynaklı olarak gebe kadının bilhassa gece vakti, içinde ekmek kırıntıları bulunan sofra bezlerini çırpmaması, küle basmaması (Özdemir, 2002, s. 61, 62) düşük yapmamak için uyması gereken kurallar arasındadır. Düşük yapmak istemeyenlerin pirinç deposuna girmemesi, kısa saplı bitkilerin üstünden geçmemesi, yeşil şeyler toplamaması ve ayrıca çekirgeyi yakalamaması, uyması gereken kurallar arasındadır (Acıpayamlı, 1974, s. 30).

Düşükten korunmayla ilgili çok sık rastlanmayan ve farklılık arz eden bir inanışa İskenderun'da rastlanmaktadır. İnanışa göre yeni doğum yapmış bir kadının yanına sürekli düşük yapan bir kadının

[5] "Babamın halası küçükken dışarıda tuvaletini yapmış. Bu yüzden de cin çarptığını düşünüyor kendisine. Akşam ezanı okunduktan sonra yaptığını söylüyorlar. Kendisi biraz içe kapanık bir ruh haline sahipmiş zaten. Evlendikten sonraki zamanlarda sürekli düşük yapıyormuş. Hocalara falan götürdüler. En son bir hoca, kapısına köpek bağlaması gerektiğini söylemiş. Beline çaput bağlama, ip bağlama da yapmışlar. Kapıya iki köpek bağlamışlar biri dişi, biri erkek. Eşinle birlikte olma demişler o süreçte. Ondan sonra hamile kaldı. Sabah ezanıyla birlikte köpeklerin çok havladığını da söylemişlerdi. Çaput gibi bebek tarzı bir şeye, bir şeyler okuduklarını hatırlıyorum." (KK.4).

gitmesi durumunda düşük yapan kadının çocuğu olmakta, ancak gittiği evdeki kadın, bu durumun etkisiyle sonraki hamilelik süreçlerinde düşük yapmaktadır (Sayıcı Haklı, 2023, s. 42). Bu uygulamanın temelinde sağlıklı olan kadını koruyan iyelerin şaşırtılması veya kandırılması yoluyla düşük yapan kadına aktarılması, olumsuz bir özelliği kıskançlık yoluyla kendi üzerinden başka bir eve bırakma eyleminin yattığı düşünülebilir. Benzer bir örnekte ise düşük yapan kadınlar sağlıklı annelerin evlerini ziyaret ederek kimseye hissettirmeden ellerini bu evlerin duvarlarına, kapı eşiklerine sürerler. Ardından sağlıklı kadınların yanına veya ocaklarının başına otururlar. Bu sayede sağlıklı kadınların doğuma ait olumlu yönlerini kendi üzerlerine çekmeye çalışırlar. Bu pratiklerde asıl yönü unutulmuş eski Türk inançlarının izlerini görmek mümkündür. Bu davranışlardaki amaç, sağlıklı kişinin yuvasında ve şahsında bulunan çoğalma özelliğine sahip himayeci ruhların sevgisini kazanarak onların yardımlarını sağlamaktır (Araz, 1995, s. 93, 94).

Nadir rastlanan bir diğer uygulamaya Kars/Sarıkamış'ta "etek katlama" adıyla rastlanır. Bebeğin anne karnında tutunması niyetiyle yapılan bu ritüelde kadın yüksek bir yere çıkarılarak ağzı dualı bir kişiye eteği okutulur. Okuma işlemiyle birlikte eteğin uç kısımları yukarı ve içe doğru katlanıp dikilir. Eteğin bu şekilde dikilmesiyle bebeğin de anne karnında düşmeyeceğine inanılır (Tali, 2023, s. 45). Söz konusu ritüelde büyüsel bir işlemle dinî bir eylem olan duanın gücü bir araya getirilerek hastalıktan korunmaya çalışılmıştır. Etek uçlarını dikerek kilit vurma uygulaması, aynı işlev için Erzurum'da da yapılmaktadır (Bolçay, 2011, s. 589).

Benzer düşüncelerle yapılan giyim kuşama dair bir örnek Rize yöresinde vardır. Yörede düşük yapan kişiler, Mekke'ye giden kişilere para vererek kumaş aldırırlardı. Bu kumaşla ise elbise diktirilir ve giyilirdi. Bu sayede çocuğun düşmeyeceğine ve uzun ömrü olacağına inanılırdı (KK. 9) Günümüzde böyle bir duruma rastlanmasa da uygulamanın geçmişte varlığı, birtakım manevi mekânların etkisini taşıyan eşyaların düşük yapan kişinin üzerine giydirilmesiyle çocuğun bu eşya sayesinde korunacağına dair güçlü bir inancı halkın benimsediğini ortaya koymaktadır.

Düşüğü önlemek için başvurulan bazı yeme-içme eylemlerinin dinsel ve büyüsel pratiklerle harmanlandığı görülür. Yeme-içmeyle ilgili dinsel ve büyüsel ritüellere Rize yöresinde rastlanmaktadır. Geçmiş dönemlerde çocuğun anne karnında durması için yedi kapıdan, nikâhlı kişilerden olacak şekilde patates-soğan toplanır ve hamile kadına yedirilirdi (KK. 9). Türk halk kültüründe karşılaşılan tüm bu uygulamalar, düşüğü önlemek için başvurulan yöntemlerin çeşitliliğini ve zenginliğini ortaya koymaktadır. Görüldüğü üzere hamilelik sürecinde düşükten korunma için uygulanan yöntemlerin geneli, toplum tarafından benimsenen birtakım kurallar ve inanışlar bütününü oluşturmaktadır.

2. Dinî-Sihri Olmayan Geleneksel Yöntemler

İnsanlar çağlar boyunca karşılaştıkları hastalık ve ölüm gibi zor durumlar ile başa çıkma yöntemleri aramışlardır. Karşılaşılan zorluklarla mücadele doğada aranmış ve bu olumsuzlukları sağaltıcı çeşitli yöntemler halk hekimliği olarak değerlendirilmiştir. Doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrasında gerçekleştirilen çeşitli uygulamalar halk hekimliği şemsiyesi altında toplanabilir. Türk halk kültüründe çeşitli doğum âdetleri görülmektedir. Bunlardan bazıları ise doğumdan önce doğumun ve hamilelik sürecinin sağlıklı ve sorunsuz geçebilmesi için uygulanan yöntemlerdir. İlkel (ilk ve en eski anlamında) toplumlardaki birtakım şamanik uygulamaların günümüz toplumundaki yansımaları, halk hekimliğinin yanı sıra doğumla ilgili âdet ve inanışlarda da kendini göstermektedir. Halk arasında düşükten korunmak için başvurulan, doğrudan bedene etkisi olan bazı uygulamalar vardır. Bu uygulamaların bazıları bedene dıştan bir etkiye sahipken bazılarının ise vücuda alınan gıdayla bağlantılı olarak içten bir etkisi vardır. Bu yöntemler arasında ayakta fazla durmama, ağır kaldırmama, istirahat gibi sağlıkla ilgili olanlar doktor tavsiyesi olarak hastaya söylenmekle birlikte diğer birçok uygulama genellikle halkın deneyimlerine, inanışlarına, bazen de çaresizlik nedeniyle yeni birtakım yollara başvurmayla ortaya çıkmıştır. Bu başlık altında halk arasında düşüğü önlemek için başvurulan beden ve davranış merkezli yöntemler ele alınacaktır.

2.1. Beden ve Davranış Merkezli Yöntemler

Düşük riskini önlemek için sık başvurulan pratikler arasında düşük riski ortadan kalkıncaya kadar yatma, ayakta fazla durmama, ayakları yukarı dikerek yatma, ani hareket etmeme, ağır

kaldırmama, olumsuz durumlardan, stresten kaçınma, aşırı sıkışmadan tuvalete gitmeme, ayakta banyo yapıp sıcak suda çok kalmama, hızlı koşmama, tümsekten geçerken dikkatli olma, yüksekten atlamama, yükseğe uzanmama, eşya silkelememe, eş ile sık birlikte olmama ve genellikle içeriği bilinmeyen veya tehlikesi olduğu bilinen bitki çaylarını içmeme vardır (Fidan, 2019, s. 42; Korkusuz, 2019, s. 29; Tüdeş, 2024, s. 30; Durgun, 2024, s. 35; Biçer, 1991, s. 4). Görülmektedir ki düşüğe neden olan uzun süre ayakta durma ve ağır kaldırma durumları hamilelik sürecinde kaçınılması gereken en önemli pratikler arasındadır. Bu yönde yapılan pratikler daha akılcı yöntemlerdir. Rize'de de atlama, zıplama, uzanma gibi eylemlerden genel olarak hamileler ve özellikle düşük riski olan kadınlar kaçınmaktadır (KK.9).

Çocuğun karın bölgesinde bulunması dolayısıyla tamamen fiziksel bağlantıdan dolayı olsa gerek halk arasındaki birçok uygulama bel kısmı için yapılmaktadır. Bele yakı vurma, berk olması için bele sakız yapıştırma, bele kuşak bağlatma, belini sarma, karnı bağlatma, bel çektirme, rahmini yukarı çektirme, eğilen karnı düzeltme, rahmi doğrultma, rahmi diktirme, beline yakı atmak, kasığa düşen bebeği rahim yuvasına çıkarmak için karnı yukarı doğru ovmak (Örnek, 1979, s. 97, 98; Acıpayamlı, 1974, s. 30; Karabulut, 2023, s. 21; Sinoğlu, 2017, s. 120) gibi Türkiye'nin farklı yerlerinde çeşitli uygulamalara başvurulduğu görülmektedir. Rize'de bu uygulamalar çerçevesinde çocuğu olmayan veya sürekli düşük yapan kadının kasık bölgesine çember bağlanır ve yukarı doğru birkaç kere çekme hareketi yapılır (KK.10). Söz konusu uygulamaların gebelik ve doğurganlıkla ilişkisi bağlamında çocuğun bulunduğu yer olan karınla birlikte bel, çocuğun anne rahmine düşmesinden sonraki tüm sürece etkisi dolayısıyla da rahim bölgesi dikkate alınarak yapılmaktadır. Rahim bölgesinin soğuk alması, boşlukta kalması, rahmin eğriliğinin çocuğun oluşumuna etki edeceği gibi düşüncelerle ilişkili olarak bu gibi pratiklerin kadının bel ve rahim bölgesine uygulanması, halk arasında bedenin denge merkezinin iyileştirilmesine yönelik inanışlarının göstergeleri arasındadır.

Eritilen bal mumu ile banyo yaptırma ise sürekli düşük yapan kadınlara uygulanan diğer yöntemler arasındadır (Uçak, 2007, s. 63). Bal mumunun kimi sihri uygulamalarda veya nazara karşı birtakım önlemler için kullanıldığı bilinmektedir. Bal mumu, bir yönüyle tüm olumsuzluklardan vücudun arınmasını sağlamaktadır. Yapılan eylem, bu yönde sihri bir uygulamayı düşündürse de bal mumunun sağlıkta kullanımına (Topal vd., 2020, s. 214, 215), iyileştirici yönüne dair araştırmalar da söz konusudur. Bal mumuyla banyo yapılmasında belin sağlamlaştırılması, fiziksel bir rahatlama, vücuda ısı yönünden bir etki söz konusu da olduğu için vücuda doğrudan etki etmesi nedeniyle bu yöntemin dinî ve sihri olmayan geleneksel yöntemler başlığında değerlendirilmesi daha uygun görülmüştür.

Yenilen yemeğin vücuda etkisi olacağı düşüncesi ile gerçekleştirilen pratikler; en çok başvurulan yöntemler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda nişasta içme, nişasta ile yumurtanın akını çalkalayıp içme, ekşi içme, "çekem otu"nu kara üzümle birlikte yeme, ham sakızı dövüp içme, tutkal içme (Örnek, 1979, s. 97, 98) uygulamalarına sıklıkla rastlanır. Bunun yanında bazı gıdaların ise tüketiminden kaçınıldığı görülmektedir. Halk arasında düşüğü önlemek için nar, maydanoz, limon, ada çayı gibi kan sulandırıcı gıdaları tüketmemek, aynı zamanda özellikle koyun eti ve balık yemekten kaçınmak gerektiği yönünde bir uygulama ile karşılaşılır (Özdemir, 2002, s. 61; Taşdelen, 2022, s. 21). Türk halk kültüründe karşılaşılan benzer uygulamalara Rize'de de rastlanır. Özellikle hamileliğin ilk aylarında maydanoz suyu, limon, bitki çayları tüketmekten kaçınılır. Bunun yanı sıra çocuğun rahme tutunması için ise bal ile tereyağı karıştırılarak yenir (KK.11). Kömüş yoğurdunun hamilelik sürecini uzattığına dair bir inanıştan düşük tehlikesi olanlara bu yoğurttan yedirme de düşüğü önlemek için başvurulan uygulamalardandır (Özdemir, 2002, s. 61).

SONUÇ

Çalışmada elde edilen bulgular, düşükten korunma yöntemlerinin yalnızca biyolojik değil aynı zamanda sosyal, dinî, sihri ve kültürel bağlamlar içerisinde de şekillendiğini göstermektedir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde tespit edilen ritüellerde geçmişten günümüze taşınan inanç sistemlerinin ve geleneksel halk hekimliğinin etkisi yoğun biçimde hissedilmektedir. İp ve demir gibi maddelere atfedilen koruyucu nitelikler, muska, dua ve türbe ziyaretleriyle desteklenerek doğaüstü varlıklardan korunma amacı gütmüştür. Bunun yanında, istirahat, fiziksel hareketlerin sınırlandırılması, beslenmeye dikkat edilmesi gibi rasyonel ve doğrudan fizyolojik etkisi olan yöntemlerin de halkın deneyimsel bilgisinin ürünü olarak sistemli biçimde uygulandığı görülmektedir.

Türkiye sahasında düşüğü önlemeye yönelik pratikler, yörelere göre bazı farklılıklar arz etmekle birlikte hemen hemen aynıdır. Bu yöntemler, halkın kolektif belleğin ortak tarihsel ve kültürel deneyimler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında bir değerlendirme yapıldığında; Türkiye'de doğum öncesi dönemde düşükten korunmaya yönelik yöntemlerin uygulanmasında halk hekimliği ile bağlantılı uygulamaların güncelliğini ve yaygınlığını koruduğu söylenebilir. Dini ve sihri yöntemlerin de bu bağlamda halk arasında yapılan araştırmalar sonucunda hâlâ etkisini koruduğu görülmektedir. Nitekim doğan çocuğa belli isimler vermek, düşüğü önlemede etkili ocaklara veya hocalara başvurmak, türbe ziyaretleri gerçekleştirmek, bele ip, zincir veya taş bağlamak gibi uygulamalara dinî-sihri uygulamalar başlığı altında değinilmiş; ağır kaldırmama, ayakta fazla durmama gibi fiziksel sınırlamalara, beslenme ile ilgili uygulamalara, bel kısmı ile ilgili bazı uygulama ve pratiklere ise dinî-sihri olmayan geleneksel yöntemler başlığı altında yer verilmiştir. Ancak geleneksel yöntemlerden bazıları içerisinde de dinî ve sihri yöntemlerden izler olduğunu belirtmek gerekir. Bununla birlikte doğum öncesi dönemde düşüğü önlemeye yönelik uygulama ve pratiklerin tamamının halkın kültürel birikimi ile zenginleştiğini ifade etmek mümkündür.

Saha araştırması sonucunda Rize'den elde edilen veriler, halkın bu gibi inanış ve uygulamaların bir kısmını terk etmiş veya unutmuş olmakla birlikte önemli bir kısmını hâlâ devam ettirdiğini göstermektedir. Daha önce düşüğü önleme üzerine birisi için yapılmış bir zincirin halk arasında yardımlaşmayla elden elde dolaştırıldığı, hamilelik süreci olumlu sonuçlanan bir kişinin elindeki bu zinciri başka bir hamile komşusuna verdiği ve bunun koruyuculuğuna inanıldığı saptanmıştır. Dolayısıyla yöre halkı, çaresiz kaldığı durumlarda başkalarının deneyimlerine güvenip hamilelik sürecinin olumlu sonuçlanmasını isteyerek bu gibi yöntemlere başvurmayı kendisine bir çözüm yolu olarak bulmuştur. Türkiye sahasından ve Rize'den elde edilen veriler göstermektedir ki toplumda düşüğe neden olan en etkili unsur olarak doğaüstü varlıklar görülmektedir. Bu yüzden yöntemlerin geneli de bu doğaüstü varlıkların olumsuz etkisinden kurtulmaya yönelik dinî ve sihri uygulamaları barındırmaktadır. Rize'de düşüğü önlemede birçok yöntem tespit edilse de türbe ziyaretlerinde bulunma konusunda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Bunda Rize'nin türbe sayısı ve türbe merkezli kutsal mekân çeşitliliği açısından sınırlı bir görünüm arz etmesinin etkisi olabilir.

Türk kültüründe düşüğü önleme konusunda yapılan uygulamaların anneyi psikolojik açıdan rahatlattığı ve çocuğunun akıbeti konusundaki kaygısını azalttığı düşünülebilir. Ailesi ve toplum tarafından destek gördüğünü bilen kadın, yapılan pratiklere inanç göstererek bedenen ve ruhen daha güçlü olmaya ve karamsar olmamaya çalışmaktadır. Bebeğinin yaşayacağına dair sağlanan inanç bütünlüğüyle, toplumsal birlik ve beraberlik pekiştirilmiş olur. Annenin psikolojisinin ve doğacak çocuğun anne karnında geçirdiği sürecin olumlu duygularla iyileştirilmesi sağlanır. Aynı zamanda başvurulan her yöntem, çaresizliğe karşı atılmış bir adım, eylemsizliğin karşısında bir eylem olarak toplumun sorunlarla başa çıkma yöntemi olmuştur. Rize'den elde edilen verilerde yukarıdaki düşüncelerle bağlantılı olarak halkın bu yöndeki uygulamalara güçlü bir inanç beslediği, söz konusu uygulamaların kadınları psikolojik açıdan rahatlattığı tespit edilmiştir.

Çalışmada tespit edilen uygulamalar, Türk halkının geçiş dönemlerinde ortaya koyduğu zihinsel refleksin inançla pratiği nasıl sentezlediğini gözler önüne sermiştir. Bu çerçevede, gelecekteki araştırmalar için söz konusu ritüellerin toplumsal hafızadaki sürekliliği, modern sağlık hizmetleriyle etkileşimi ve kültürel sürdürülebilirlik bağlamında ele alınması önerilmektedir. Böyle olmakla birlikte halk tarafından uygulanan birçok ritüelin günümüzde geçersiz kabul edilmesi veya tehlikesi dolayısıyla toplumun bunları bilinçsiz bir şekilde uygulamadan kaçınması gerektiği de üzerinde önemle durulması gereken hususlar arasında yer almaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler tablolaştırılarak halk inanışlarının analitik tipolojisi çıkarılmış, böylelikle geleneksel bilginin halk sağlığı perspektifiyle yorumlanması hedeflenmiştir. Aşağıdaki tabloda yer alan veriler değerlendirildiğinde dinî-sihri yöntemlerin diğer yöntemlere göre daha fazla çeşitlilik ve zenginlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durumun nedeni olarak halkın tıbben çaresiz kaldığı durumlarda son çare olarak dinî ve sihri yöntemleri denemekte bulduğu düşünülebilir.

Korunma Yöntemleri	Yöntem Türü	
	Dinî ve Sihri Yöntemler	Dinî-Sihri Olmayan Geleneksel Yöntemler
Bebeğe belli isimler vermek	✓	
Muska ve dua uygulamaları	✓	
İp, zincir ve taş uygulamaları	✓	
Türbe, ocak ve hoca ziyaretleri	✓	
Beslenmeye dayalı pratikler		✓
Fiziksel aktiviteler ile ilgili uygulamalar (ayakta fazla durmamak, ağır eşya kaldırmamak, bal mumu ile banyo yapmak vs.)		✓
Tabiatüstü varlıklardan korunmak için geliştirilen pratikler	✓	
Hayvan sembolizmi ile ilgili uygulamalar (kapının önüne köpek bağlamak, cevizin içine akrep koymak vs.)	✓	
Bel kısmı ile ilgili uygulama ve pratikler (bele yakı yapıştırmak, beli yukarı çektirmek vs.)		✓
Şamanik ve mitolojik uygulamalar	✓	✓
Toplam	7	4

Tablo 4: Elde Edilen Verilere Göre Belirlenen Yöntem Çeşitleri ve Kategorileri

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI / CONFLICT OF INTEREST

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Makale için 09/07/2025 tarihli 2025/493 toplantı karar sayısıyla etik kurul izni alınmıştır.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalara yazarlar tarafından ortak katkı sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye'de doğumla ilgili âdet ve inanmaların etnolojik etüdü*. Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Akçay, S. & Koca, E. (2024). Nitel araştırmalarda veri doygunluğu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. *24* (3), 829-848. https://doi.org/10.18037/ausbd.1423415

Akçiçek, E. & Baysal, N. (2022). Türk halk inanışında ve hekimliğinde akrep. *Akrepler: Yaşayan Fosiller* içinde (ss. 97-110). Ege Üniversitesi Yayınları.

Alptekin, M. & Öz, Z. D. (2024). Kilis halk kültüründe doğum adetleri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 23* (1), 91-114. https://doi.org/10.21547/jss.1379639

Araz, R. (1995). *Harput'ta eski Türk inançları ve halk hekimliği.* Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Artun, E. (2005). *Türk halkbilimi.* Kitabevi Yayınları.

Baysal Yurdakul, N. (2023). Türk halk hekimliğinde hayvan sembolizmi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 23* (1), 187-200. https://doi.org/10.32449/egetdid.1280860

Biçer, M. (1991). Eskişehir ilinde doğumla ilgili âdet ve inançlar. *Türk Halk Kültüründen Derlemeler* içinde (ss. 1-14). Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.

Bolçay, E. (2011). Erzurum'da doğum öncesi, doğum sonrası ve çocukluk dönemiyle alâkalı gelenekler. *Kastamonu Eğitim Dergisi. 19* (2), 587-600.

Çete, B. (1955). Mersin'in Tepe köyünde Dodu. *Türk Folklor Araştırmaları. 3* (67), 1068.

Çetin, Ş. (2023). *Giresun Dereli ilçesindeki halk hekimliği ile ilgili inanış ve uygulamaların geçmişten bugüne yansımaları* [Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Çoruhlu, Y. (2000). *Türk mitolojisinin anahatları.* Kabalcı Yayınevi.

Deveci, R. (2021). *Amasya yöresi geçiş dönemi takvim ve bereket ritüelleri* [Doktora Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Durgun, F. (2024). *Yozgat Boğazlıyan'da geçiş dönemleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duymuş Florioti, H. H. (2014). Eski kültürlerde köpeğin algılanışı: "eski Mezopotamya örneği". *Tarih Araştırmaları Dergisi. 33* (55), 45-70. https://doi.org/10.1501/Tarar_0000000564

Ekici, M. (2018). *Halk bilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Geleneksel Yayıncılık.

Erdoğan Aksu, H. (2017). Eller havaya eller şifaya: uluslararası Manisa mesir festivali üzerine bir inceleme. *Milli Folklor.* 115, 91-105.

Ergun, P. (2004). *Türk kültüründe ağaç kültü.* Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Fidan, S. (2019). *Kütahya yöresi çocuk folkloru üzerine derlemeler ve incelemeler* [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göngör, E. (2021). Bozkır Türk kültüründe mitolojik demir ve kutsal efendileri (demirciler). *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* IV (II). 235-243. https://doi.org/10.48120/oad.1019992

Güleç Düzgün, F. (2019). *Türk kültür tarihi açısından Taşova'da doğum, evlenme ve ölüm gelenekleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güvenç, A. Ö. (2009). Kırk sayısının halk edebiyatı ürünlerinde kullanımı üzerine bir inceleme. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 41, 85-97.

Kalafat, Y. (2009). *Halk inanışlarından mitolojiye-1 Türk kültürlü halklarda halk inanışları.* Berikan Yayınevi.

Karabulut, G. (2023). *Sivas Kangal ilçesi halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum- evlenme- ölüm)* [Yüksek Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karakelle. A & Kayabaşı, N. (2018). Hatay/Reyhanlı kilimlerinde bulunan yaşam ile ilgili motifler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Özel Sayı 3, 2633-2646.

Kolot, B. (2017). *Geçiş Dönemi âdetlerinde mitolojik unsurlar / demirci (trabzon-akçaabat) köyü örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Korkusuz, G. (2019). *Alaşehir yöresi doğum gelenekleri ve çocuk folkloru ürünleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzuoğlu, R. (2016). Eski Asur kaynaklarında tanrıça İshara ve akrep sembolü. *Archıvum Anatolıcum. 10* (1), 29-54.

Morgan, H. (2022). Conducting a qualitative document analysis. *The Qualitative Report.* 27 (1) 64-77.

Örnek, S. V. (1979). *Geleneksel kültürümüzde çocuk.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Örnek, S. V. (2014). *Türk halkbilimi.* BilgeSu Yayınları.

Özdemir, F. (2022). *İskilip halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm)* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, D. (2019). *Ereğli (Zonguldak) ilçesinde geçiş dönemleri (doğum, evlenme, ölüm)* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Saygı, E. (2017). İnebolu halk kültüründe doğum adetleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi.* 10 (20), 263-276.

Sayıcı Haklı, E. (2023). *İskenderun geçiş dönemleri üzerine halk bilimsel bir inceleme* [Yüksek Lisans Tezi]. Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Sinoğlu, S. (2017). *Rize ilinde geleneksel halk hekimliği uygulamaları* [Yüksek Lisans Tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sol, S. (2024). *Tekirdağ ili Saray ilçesi geçiş dönemleri ve halk bilgisi* [Yüksek Lisans Tezi]. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tali, A. (2023). *Kars/Sarıkamış halk hekimliği halk baytarlığı ve halk inanışları* [Yüksek Lisans Tezi]. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanrıkulu, İ. (2017). *Diyarbakır'ın Terkan yöresi geçiş dönemleri (doğum, sünnet, evlenme, ölüm) âdet ve inanışları* [Yüksek Lisans Tezi]. Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tanyıldızı, E. (2015). Elazığ halk kültüründe doğum âdetleri. *Turkish Studies. 10* (12), 1067-1084.

Tanyu, H. (1968). *Türklerde taşla ilgili inançlar.* Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Tarhan, A. (2024). *Türk halk inanışları bağlamında Ankara Kahramankazan geçiş dönemi adet ve uygulamaları* [Yüksek Lisans Tezi]. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taş, S. (2019). *Tunceli'de geçiş törenleri: doğum, evlenme ve ölüm* [Yüksek Lisans Tezi]. Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Taşdelen, D. (2022). *Seydişehir çocuk folkloru* [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tikbaş Apak, F. (2024). Türk halk anlatı, inanç ve uygulamalarında ip. *Hikmet. 10* (21), 409-427. 10.28981/hikmet.1525426

Tiken, S. (2008). Sezai Karakoç'un şiirlerinde kültürel bir sembol: Akrep. *A.Ü. Türkiyat Enstitüsü Dergisi*. 37, 159-172.

Topal, E. vd. (2020). Bal mumunun yapısı, kullanım alanları ve bazı temel sorunları (structure, usage areas and main problems of bees wax). *Uludağ Arıcılık Dergisi. 20* (2), 209-220.

Tüdeş, G. (2024). *Yenice (Mersin) halk kültüründe geçiş dönemleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türbedar, Ö. (2011). *Düzce halk kültüründe geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm)* [Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk, H. (2023). Türkiye'de türbe inancı. *Hars Akademi.* 6 (2), 206-216.

Türkeri Baltacı, Z. (2015). *Türk kültüründe köpek (inanış, uygulama ve anlatılar)* [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uçak, S. (2007). *Ergani'de eski Türk inançlarının izleri ve halk hekimliği* [Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücesan, K. (2022). *Alanya folklorunda geçiş dönemleri (doğum- evlilik -ölüm adetleri)* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek 1 : Fotoğraflar

Fotoğraf 1: Rize'de düşükten korunma yöntemleri kapsamında bele bağlanan demir zincir.

Fotoğraf 2: Rize'de düşükten korunma yöntemleri kapsamında bele bağlanan demir zincirde kullanılan ağ.

Ek 2: Sözlü Kaynaklar

Kaynak Kişi Numarası	Kaynak Kişinin Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitim Durumu	Mesleği	Derleme yeri
1.	E. S.	1945	Pazar	-	Ev hanımı	Şehitlik Köyü/Pazar/Rize
2.	R. K.	1955	Kalecik Köyü/ İyidere	Lise	Emekli	Kalecik Köyü/İyidere/Rize
3.	H. Ç.	1961	Kuruköy Mahallesi/ Kalkandere	Okuma yazma biliyor	Ev hanımı	Kuruköy Mahallesi/Kalkandere
4.	E. Ş.	1999	Rize/ Merkez	Üniversite	Öğretmen	Rize/Merkez
5.	Z. K.	1997	Rize/ Merkez	Üniversite	Öğretmen	Rize/Merkez
6.	S. K.	1973	Rize/ Merkez	İlkokul	Aşçı	Rize/ Merkez
7.	S. K.	1995	Rize/ Merkez	Lise Mezunu	Ev hanımı	Rize/ Merkez
8.	H. K.	1991	Derebaşı Köyü/Rize Merkez	Üniversite	Öğretmen	Rize/Merkez
9.	N. E.	1976	Rize/ Merkez	Lise	İşçi	Rize/ Merkez
10.	E. K.	1986	Samsun/ Merkez	Lise	Ev Hanımı	Rize/ Merkez
11.	G. O.	1967	Rize/ Merkez	İlkokul	Ev Hanımı	Rize/ Merkez